

วิทยาภาษาถิ่น *Dialectology*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงษ์แก้ว เจริญฉาย

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร

2550

ISBN 978 - 974 - 401 - 664 - 5

คำนำ

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เปิดสอนรายวิชาภาษาถิ่น (Dialectology) ซึ่งเป็นรายวิชาบังคับในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย และผู้เขียนได้รับหน้าที่สอนรายวิชานี้ ตั้งแต่ปี 2523 ผู้เขียนได้สั่งสมประสบการณ์จากการวิจัยและพานักศึกษาออกภาคสนามเก็บข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์ภาษาถิ่นต่างๆ ทุกภาคของประเทศไทย รวมทั้งเป็นอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับภาษาถิ่นและภาษาชนกลุ่มน้อยต่างๆ ของนักศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาตรี สาขาวิชาจารึกภาษาไทยของภาควิชา ผู้เขียนจึงได้เขียนตำราวิทยาภาษาถิ่น (Dialectology) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2548 โดยใช้ชื่อตำราว่า “วิทยาภาษาถิ่น” เพื่อให้ตรงกับศัพท์บัญญัติของคำ “Dialectology” ของราชบัณฑิตยสถาน และได้ปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาให้เหมาะสมและสมบูรณ์ขึ้นตลอดระยะเวลาที่ใช้ตำราเล่มนี้

ตำราวิทยาภาษาถิ่น เล่มนี้ เป็นตำราที่เกี่ยวกับการศึกษาภาษาถิ่น โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของภาษา และภาษาถิ่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรม และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวชีวิตจิตใจของผู้ที่พูดภาษาเดียวกัน เป็นเครื่องมือช่วยให้คนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพราะภาษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความคิด ความรู้ และความรู้สึกต่างๆ ของมนุษย์

นอกจากนี้ ตำราเล่มนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของภาษา ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามถิ่นที่อยู่หรือตามกลุ่มสังคม การแบ่งภาษาตามลักษณะโครงสร้างภาษาออกเป็นกลุ่มต่างๆ การแบ่งภาษาถิ่นในประเทศไทย และชนกลุ่มน้อยซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ไม่ให้สูญหายไป ดังนั้นตำราเล่มนี้เหมาะที่จะเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ภาษารวมทั้งภาษาถิ่นต่างๆ สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

พเยาว์ เจริญฉาย

สิงหาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ภาษา	1
ความแตกต่างในภาษา	1
การจำแนกภาษา	4
หลักเกณฑ์ในการกำหนดภาษา	8
วิทยาภาษาศาสตร์	12
ภาษาศาสตร์	14
การแบ่งภาษาศาสตร์	15
เกณฑ์การพิจารณาภาษาศาสตร์	15
สาเหตุที่ทำให้เกิดภาษาศาสตร์	16
ความแตกต่างระหว่างภาษาศาสตร์	21
ความสำคัญของภาษาศาสตร์	32
ประโยชน์ของการศึกษาภาษาศาสตร์	34
ภูมิศาสตร์ภาษา	40
ภูมิศาสตร์ภาษาในอเมริกา (Linguistic Geography in the USA)	42
บทที่ 2 ภาษาศาสตร์ตระกูลไทและตระกูลภาษาในประเทศไทย	51
ถิ่นกำเนิดของชนชาติไท	51
การแบ่งกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไท	52
การแบ่งภาษาศาสตร์ตระกูลไท (Tai Language Family) ตามการแบ่งของ ฟิ่ง กวย ลี	56
ลักษณะทั่วไปของภาษาตระกูลไท	57
ความแตกต่างระหว่างภาษาศาสตร์ตระกูลไท	59
จำนวนภาษาศาสตร์ตระกูลไท	60
ภาษาศาสตร์ตระกูลไทที่พูดในประเทศไทย	62
สรุปจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ของภาษาชนกลุ่มน้อย ตระกูลไท	64
ตระกูลภาษาในประเทศไทย	77

บทที่ 3	วิธีการศึกษาภาษาถิ่นไท.....	83
	วิธีการศึกษาภาษาถิ่นไท.....	83
	ระบบเสียงในภาษาไทยมาตรฐาน.....	91
บทที่ 4	ภาษาไทยถิ่นอีสาน.....	103
	ระบบเสียงพยัญชนะ	104
	ระบบเสียงสระ	105
	ระบบเสียงวรรณยุกต์.....	106
	การแบ่งภาษาไทยถิ่นอีสาน	111
	ภาษาถิ่นขอนแก่น	113
	ภาษาอุบลราชธานี.....	120
	ภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย	122
	เปรียบเทียบเสียงวรรณยุกต์ภาษากรุงเทพฯ กับอีสาน	124
	เสียงปฏิภาคในภาษาไทยกลางและภาษาไทยอีสาน	125
	การใช้คำ.....	126
	การจำแนกคำตามลักษณะโครงสร้างพยางค์ในภาษาถิ่นอีสาน	130
	คำซ้ำในภาษาอีสาน.....	133
	คำซ้อน.....	135
	คำเลียนเสียงต่างๆ.....	136
	การเรียงคำในประโยคในภาษาอีสาน.....	139
บทที่ 5	ภาษาถิ่นใต้.....	143
	หน่วยเสียงพยัญชนะ	148
	หน่วยเสียงสระ	149
	หน่วยเสียงวรรณยุกต์	149
	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาตากใบ.....	153
	เปรียบเทียบระบบเสียงภาษาชุมพรและนครศรีธรรมราช.....	154
	ระบบเสียงภาษาชุมพร และนครศรีธรรมราช	156
	ภาษาสุราษฎร์ธานี.....	166
	ภาษาสงขลา.....	170
	เปรียบเทียบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาถิ่นใต้	172
	เปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะภาษาไทยกรุงเทพฯ กับภาษาถิ่นใต้.....	173

พยางค์หน่วยเสียง.....	175
พยางค์หน่วยเสียงที่ภาษากรุงเทพฯ และถิ่นใต้ใช้ไม่ตรงกัน.....	176
การกลายเสียงพยางค์ในภาษาถิ่นใต้.....	177
เปรียบเทียบหน่วยเสียงสระ.....	179
เปรียบเทียบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยกลางกับภาษาถิ่นใต้.....	186
การสร้างคำในภาษาถิ่นใต้.....	190
การใช้คำ.....	195
การเรียงคำและรูปประโยค.....	199
การเรียงคำที่ต่างจากภาษาไทย.....	200
การเรียงรูปประโยค.....	201
ประโยคคำถาม.....	202
ประโยคปฏิเสธ.....	202
รูปประโยคคำสั่ง.....	202
ลองแล ภาษาถิ่นใต้ของคนคอน - คนพัดลุงกันหว่า.....	204
บทที่ 6 ภาษาถิ่นเหนือ.....	205
ระบบเสียงภาษาถิ่นเหนือ.....	206
เสียงปฎิภาค.....	208
หน่วยเสียงสระ.....	208
หน่วยเสียงวรรณยุกต์.....	209
ระบบเสียงภาษาถิ่นเหนือตอนล่าง (ภาษาลับแล).....	210
ระบบเสียงภาษาลับแล.....	210
เปรียบเทียบระบบเสียงภาษาเชียงใหม่ และภาษาลับแล.....	235
โครงสร้างพยางค์ในภาษาถิ่นเหนือ.....	241
การสร้างคำในภาษาถิ่นเหนือ.....	243
การใช้คำ.....	245
การเรียงคำ.....	246
บทที่ 7 ภาษาในภาวะวิกฤต.....	247
ญัฮกุร.....	247
ลักษณะสำคัญทางภาษา.....	248
เสียงพยางค์ภาษาญัฮกุร.....	250
หน่วยเสียงสระ.....	253

โครงสร้างพยางค์.....	255
ระบบไวยากรณ์.....	256
ลักษณะการกระจายตัวของประชากร.....	257
โครงสร้างทางสังคม การเมือง และการปกครอง.....	258
ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี.....	259
ข้อมูลทางวัฒนธรรม.....	260
บรรณานุกรม.....	263

บทที่ 1

บทนำ

ภาษา

ภาษา (Language) เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ มนุษย์ใช้ภาษาเป็นสื่อหรือเครื่องมือสำหรับถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ของตนให้ผู้อื่นเข้าใจ ภาษาในความหมายของนักภาษาศาสตร์ คือ ภาษาพูด เท่านั้น ถือว่าภาษาเขียน เป็นเพียงสัญลักษณ์ของภาษาพูด ดังนั้น ภาษาจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. เสียง เป็นสื่อในการถ่ายทอด ความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ ต้องเป็นเสียงที่มนุษย์เปล่งออกมาด้วยอวัยวะที่ผลิตเสียงพูด (Speech Organs) เท่านั้น

2. ความหมาย ได้แก่ ความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ ที่ต้องการถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับทราบหรือเข้าใจ

3. ระบบ หรือ กฎเกณฑ์ หรือ ข้อกำหนด ซึ่งมีทั้งระบบเสียง ระบบคำ และระบบประโยค เช่น เรื่องระบบเสียง ไม่ใช่เสียงทุกเสียงจะรวมกันเข้าเป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้นได้โดยสะดวก แต่ต้องมีกฎเกณฑ์ในการรวม เช่น บาก จะเอาเสียง าก มาก่อนเสียง บ ไม่ได้เสียงพยัญชนะบางเสียงในบางภาษาอาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในตำแหน่งต้นคำ และท้ายคำ เช่น เสียง ห ในภาษาไทย ในคำว่า นอน แต่บางเสียงก็เกิดขึ้นได้เฉพาะต้นคำเท่านั้น เช่น เสียง ฟ ใน คำว่า ฟัน ฟาง ในขณะที่บางภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ เกิดได้ทั้ง 2 ตำแหน่ง เช่น fan, golf เป็นต้น เรื่องคำและประโยคก็เช่นเดียวกัน ต้องมีการรวมตัวกันอย่างมีระบบ เช่น ภาษาไทย คำขยายนามต้องอยู่หลังคำนาม ถ้าพูดว่า อ้วนเด็ก จะฟังไม่เข้าใจ และผิดไวยากรณ์ของภาษาไทย เพราะคำขยายอยู่หน้าคำนามแทนที่จะอยู่ข้างหลัง ระบบภาษาไทยนี้จะเหมือนหรือต่างไปจากภาษาอื่นก็ได้ แต่ละภาษาก็มีระบบกฎเกณฑ์เป็นเอกลักษณ์ของตนเองต่างกันออกไป

ความแตกต่างในภาษา

ภาษาต่างๆ ที่มนุษย์ใช้สื่อสารกันในโลกนี้มีจำนวนมากนับพันๆ ภาษา มีทั้งภาษาที่มีความแตกต่างกันมากจนไม่สามารถที่จะติดต่อสื่อสารกันรู้เรื่อง เช่นถ้าให้คนไทยกับคนอังกฤษ

มาพูดกันโดยต่างคนต่างพูดภาษาของตนเองจะไม่สามารถสื่อสารกันได้เข้าใจ แสดงว่าคนทั้งสองพูดกันคนละภาษา แต่ในบางครั้งสามารถเข้าใจกันได้พูดกันรู้เรื่องแต่ไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองเดียวกันก็จัดว่าพูดกันคนละภาษา เช่นคนอีสานกับคนในประเทศลาวสามารถติดต่อพูดคุยกันรู้เรื่อง แต่ก็ถือว่าคนอีสานพูดภาษาไทย ส่วนคนลาวพูดภาษาลาว เพราะอยู่คนละเขตการปกครองกัน แต่ถ้าอยู่ภายใต้เขตการปกครองเดียวกันพูดกันรู้เรื่องแต่อาจไม่ทั้งหมด เช่นอาจมีศัพท์บางคำที่ไม่เข้าใจ เพราะมีใช้เฉพาะท้องถิ่นนั้น ก็ยังจัดว่าพูดภาษาเดียวกันแต่พูดกันคนละถิ่นคนละสำเนียง เช่น คนเหนือกับคนใต้พูดภาษาถิ่นต่างกันแต่ก็เป็นภาษาไทยเหมือนกัน

ภาษานอกจากจะมีความแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นที่อยู่แล้ว ภาษายังมีความสัมพันธ์กับกฎเกณฑ์ทางสังคมและวัฒนธรรมอันส่งผลให้เกิดความหลากหลายในภาษาอีกด้วย สังคมชนบทรอบเนินประเพณีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัวผู้ใช้ภาษาจะเป็นเครื่องกำหนดภาษาด้วย เช่นในสังคมไทยมีคำว่า “สงกรานต์” “ลอยกระทง” “เวียนเทียน” “ลงแขก” ใช้ในภาษา ในขณะที่สังคมฝรั่งจะมีคำว่า “คริสต์มาส” “วาเลนไทน์” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน นอกจากนี้สังคมไทยเป็นสังคมที่คนในสังคมจะขี้เกรงใจ เราจึงมีคำว่า “เกรงใจ” ใช้ในภาษาซึ่งเราไม่สามารถหาคำภาษาอังกฤษคำเดียวที่มีความหมายเท่ากับ “เกรงใจ” ในภาษาไทยได้ เพราะคนอังกฤษจะมีนิสัยต่างจากคนไทย เขาจึงไม่มีคำใช้ในภาษาของเขา นอกจากนี้สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรจึงมีการเรียกชื่อสิ่งต่างๆ โดยนำคำที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของตนเองมาใช้ เช่นคำเรียกชื่อสีต่างๆ เป็นต้นว่า สีเขียวของไทยจะมี เขียวใบไม้ เขียวตองอ่อน เขียวก้านมะลิ เขียวหัวเป็ด เขียวขี้ม้า เขียวมะกอก ฯลฯ ในขณะที่ภาษาอังกฤษจะมีคำว่า green ซึ่งหมายถึงสีเขียว และมีคำขยาย dark green และ light green เพื่อบอกเฉดสีที่แก่อ่อน ไม่ได้เอาธรรมชาติที่อยู่รอบตัวมาบ่งชี้ความแตกต่างของสีเหมือนอย่างในภาษาไทย

คนไทยกับคนลาวถึงแม้ว่าในทางการปกครองจะถือว่าพูดกันคนละภาษา แต่ในทางภาษาแล้วภาษาไทยและภาษาลาวจัดเป็นภาษาที่อยู่ในกลุ่มหรือตระกูลเดียวกัน เพราะมีลักษณะที่ร่วมกันหลายอย่าง แต่กระนั้นก็ยังมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในเรื่องของการออกเสียงระบบเสียงและความหมายของคำ ซึ่งในบางครั้งก็อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดกันได้ เช่น ถ้าคนลาวพูดว่า “เชิญรับประทานตามสันดาน” ก็อย่าเพิ่งตกใจคิดว่าคนลาวพูดหยาบคายหรือพูดไม่เพราะ เขาเพียงต้องการจะบอกว่า “เชิญรับประทานตามอัธยาศัย” นอกจากนี้ยังมีคำที่คนไทยและคนลาวเรียกต่างกันแต่ก็หมายถึงสิ่งเดียวกันและพอจะเดาความหมายกันได้ เช่น ลาวจะเรียก “น้ำแข็ง” ว่า “น้ำก้อน” เรียก “ทหารผ่านศึก” ว่า “นักรบเก่า” เป็นต้น

ภาษาเขมรซึ่งเป็นภาษาคนละกลุ่มกับภาษาไทย แต่ก็มีการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาด้วยวิธีการคล้ายกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันจึงมีลักษณะที่ร่วมกันอยู่บ้าง เช่น เขมรจะมีการสร้างคำใหม่ด้วยวิธีการประสมคำเช่นเดียวกับภาษาไทย เป็นต้นว่าเขมรจะเรียก

พนักงานหญิงที่บริการอยู่บนเครื่องบินหรือแอร์โฮสเตสว่า “นางบำเรอกำปั้นเหาะ” เกิดจากการนำคำที่มีอยู่ในภาษามาประสมกันเพื่อสร้างคำใหม่นั้นเอง

ภาษาไทยใหญ่ซึ่งมีผู้พูดอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยและในประเทศพม่า เป็นภาษาซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับภาษาไทย แต่ก็ยังมีความแตกต่างซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความหมายของคำ เมื่อคนไทใหญ่มากรุงเทพฯ และสั่งข้าวผัดพร้อมบอกว่า “เอาหวาน ๆ” เมื่อได้ข้าวผัดมารับประทานก็พบว่า “ไม่หวาน” แม่ค้าโกรธตอบว่า “ใส่น้ำตาลตั้งครึ่งโลแล้วยังไม่หวานอีกหรือ” ทั้งนี้เพราะแม่ค้าไม่เข้าใจว่า “หวาน” ในภาษาไทยใหญ่หมายถึง “อร่อย” อีกเรื่องหนึ่งเมื่อหนุ่มกรุงเทพฯ ไปเที่ยวบ้านชาวไทใหญ่ทางภาคเหนือ พบสุนัขตัวใหญ่ จึงตะโกนถามเจ้าของบ้านว่า “หมากัดไหม” เจ้าของบ้านร้องตอบว่า “หมา มันขยหายมันบ่กัดหรอก” พอหนุ่มกรุงเทพฯ เดินเข้าไปจึงถูกหมากระโจนกัด เพราะชาวไทใหญ่เข้าใจผิดเนื่องจากในภาษาไทยใหญ่ “กัด” หมายถึง “หนาว” และคำว่า “หนาว” ในภาษาไทย หมายถึง “เป็นไข้” ในภาษาไทยใหญ่

ความแตกต่างในภาษาเหล่านี้แม้แต่ผู้ที่พูดภาษาเดียวกันก็ยังมีการใช้ภาษาที่ต่างต่างกัน เช่น ผู้หญิงใช้ภาษาแตกต่างจากผู้ชาย ผู้หญิงมักชอบใช้คำอุทานแต่ผู้ชายจะใช้คำสบถสาบาน เด็กใช้ภาษาแตกต่างจากผู้ใหญ่ คนต่างอาชีพกันก็ใช้ภาษาต่างกัน นอกจากนี้คนที่อยู่ต่างท้องถิ่นกันก็ยังใช้ภาษาต่างกันด้วย ภาษาที่ต่างกันออกไปตามถิ่นที่อยู่นี้ก็ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้เช่นเดียวกัน เช่นคนกรุงเทพฯ ไปเที่ยวภูเก็ตพบลุงแก่คนหนึ่งจูงลิงมา จึงร้องถามว่า “จะพาลิงไปไหน” ลุงก็ตอบว่า “เอาไปรักษา” คนกรุงเทพฯ ก็ถามต่อว่า “ลิงเป็นอะไรจะต้องเอาไปรักษา” ลุงก็ตอบด้วยความโมโหว่า “มันก็เป็นลิงนะสิ” คำว่า “รักษา” ในภาษาลึนได้มีความหมายว่า “เลี้ยงดู”

ในภาษาลึนได้ “มาแต่สวน” มีความหมายว่า “มาตามลำพัง” แต่ผู้ที่ไม่รู้ภาษาลึนได้อาจเข้าใจผิดคิดว่า “มาจากในสวน” ก็ได้ คำว่า “ยัง” ในภาษาลึนได้มีความหมายว่า “มี” มีเรื่องขันอยู่เรื่องหนึ่งเมื่อหนุ่มกรุงเทพฯ ไปพบสาวใต้ถูกใจ ก็ถามสาวว่า “มีแฟนหรือยัง” สาวก็ตอบว่า “ยัง” หนุ่มจึงเอ่ยปากเกี่ยวพาราสิเพราะไม่เข้าใจความหมายของคำว่า “ยัง” ในภาษาลึนได้ก็เลยถูกแฟนของสาวตอยหน้า

ความแตกต่างในเรื่องการออกเสียงก็ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้เช่นกันในภาษาลึน อีสาน เสียง “ซ” จะออกเป็น “ซ” เสียง “ร” จะออกเป็น “ฮ” เมื่อหนุ่มอีสานเข้ากรุงเทพฯ กว๋ยเตี้ยวโดยบอกว่า “กัวยเตี้ยวซาม” (กัวยเตี้ยวหนึ่งซาม) คนขายยกมาให้สามซามเพราะเข้าใจว่า “ซาม” คือสาม พอรับประทานกัวยเตี้ยวไปสามซามก็อุทานว่า “มีแสง” (มีแรง) ก็เลยได้หมีแหม่งมาแถมอีกหนึ่งซาม

สาเหตุที่ภาษาที่มีความต่างกันแม้ว่าจะเป็นภาษาเดียวกัน ก็เนื่องมาจากภาษาเปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิต จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ภาษาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงคือภาษาที่

ตายแล้วไม่มีผู้พูดภาษานั้นในชีวิตประจำวัน เช่น ภาษากรีก ลาติน บาลี สันสกฤต เป็นต้น ภาษาเหล่านี้จะยังคงมีหลักฐานปรากฏอยู่เฉพาะภาษาเขียนเท่านั้น

ในภาษาไทยสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงคือเรื่องของการออกเสียง และการใช้คำ ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าเสียง “ร” มักจะออกเสียงเป็น “ล” หรือเสียงควบกล้ำก็มักจะหายไปกลายเป็นเสียงพยัญชนะเดี่ยว เช่น “ปลา” ก็กลายเป็น “ปลา” ส่วนในเรื่องของคำจะเห็นได้ว่าปัจจุบันมีคำเป็นจำนวนมากที่เลิกใช้แล้ว กลายเป็นคำเก่า เช่น คำว่า “อำแดง” ซึ่งหมายถึงหญิงสาวโสด ในปัจจุบันจะใช้คำว่า “นางสาว” นอกจากคำเก่าแล้วยังมีคำพ้องสมัยคือเป็นคำที่ใช้เรียกสิ่งของที่ปัจจุบันไม่มีใช้หรือหายากเช่น “เตาอังโล่” เด็กบางคนจะไม่รู้จักแล้ว รู้จักแต่ “เตาแก๊ส” “เตาอบ” หรือ “เตาไมโครเวฟ”

ส่วนเด็กวัยรุ่นก็มักจะมีการสร้างคำใหม่ๆ ขึ้นใช้ในภาษาของเขาแต่คำเหล่านี้ก็จะไม่อยู่ถาวรเกิดแล้วก็หายไป นี่คือธรรมชาติของภาษาซึ่งเปรียบเสมือนมนุษย์เราที่มี เกิด แก่ เจ็บ ตาย ภาษาก็มีการเกิด ไกล่ตาย แล้วก็ตายเช่นเดียวกัน

การจำแนกภาษา

ภาษาต่างๆ ในโลกนี้มีมากหลายพันภาษา จากการรวบรวมของนักภาษาศาสตร์พบว่า ภาษาในโลกนี้ มีถึง 4,000 ภาษา แต่ก็ยังเป็นจำนวนที่ยังไม่แน่นอน อาจค้นพบภาษาใหม่อื่นๆ เพิ่มขึ้นอีกก็ได้ ในบรรดาภาษาต่างๆ เหล่านี้ นักภาษาศาสตร์มีการจัดแบ่งภาษาออกเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1. การจำแนกภาษาตามลักษณะโครงสร้างคำ (Typological Classification)

ลักษณะของหน่วยคำในแต่ละภาษาจะขึ้นอยู่กับลักษณะของภาษาว่า เป็นภาษาแบบใด อยู่ในตระกูลไหน หน่วยคำของภาษาในแต่ละตระกูลจะต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

1. ภาษาคำโดด (Isolating หรือ Analytic Language) ลักษณะของคำในภาษาตระกูลนี้จะเป็นอิสระในตัวเอง คำในภาษาส่วนใหญ่จะเป็นคำเดี่ยวๆ แต่ละคำต่างกันไป และจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปเมื่ออยู่ในประโยค ไม่ว่าในตำแหน่งใดก็ตาม ลักษณะของหน่วยคำจะเห็นได้อย่างชัดเจน ภาษาในตระกูลนี้ เช่น ไทย จีน เวียดนาม

สำหรับหน่วยคำของภาษาตระกูลนี้ถ้าเราจะวิเคราะห์ เราอาจใช้วิธีการแบ่งแบบหน่วยคำอิสระกับหน่วยคำผูกพันก็ได้ หรืออาจจะแบ่งเป็นหน่วยคำทางด้านความหมาย คือเป็นหน่วยคำที่มีความหมายในตัวเองเด่นชัด เช่น พ่อ แม่ ลูก หู ตา ปาก กับหน่วยคำทางด้านไวยากรณ์ คือหน่วยคำที่ไม่มี ความหมายในตัวเองเด่นชัด ต้องนำไปรวมกับคำอื่นๆ ในประโยคก็ได้ แต่การแบ่งแบบนี้มองเห็นไม่ค่อยชัดเพราะเป็นภาษาคำโดด การแบ่งแบบนี้จะเห็นได้ชัดในภาษามีวิภัติปัจจัยหรือภาษาอังกฤษ แต่ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาตระกูลคำโดดก็พอมิบัง เช่น แล้ว ในประโยคถ้าฉันกินข้าวแล้ว ที่แสดงความเป็นอดีตกาล หรือคำว่า จะ ในประโยคเขาจะ

กลับบ้าน ที่แสดงความเป็นอนาคตกาล หรือคำว่า **หลาย** ในวลีนักเรียนหลายคน ที่แสดงความเป็นพหูพจน์ เป็นต้น

ส่วนการแบ่งประเภทรากคำรวมกับอุปสรรคปัจจัย ไม่เหมาะที่จะนำมาวิเคราะห์ภาษาตระกูลนี้ เพราะลักษณะของภาษาไม่เกี่ยวข้องกับรากคำและคำเติม นอกจากนี้เป็นคำยืม เช่น ไทยยืมบาลีและสันสกฤต เป็นต้น

2. ภาษาไม่มีวิภัตติปัจจัย (Inflectional Language) คำในภาษาตระกูลนี้จะสังเกตได้ยากกว่าคำโดด เพราะลักษณะของคำจะต้องประกอบด้วยรากคำ (root) กับคำเติม (affix) คำเติมนี้อาจจะให้ความหมายเปลี่ยนแปลงหรืออาจเปลี่ยนเพศ พจน์ บุรุษ กาล ฯลฯ เช่น ภาษากรีก ลาติน บาลี สันสกฤต เป็นต้น

คำที่เป็นรากคำก็จัดว่าเป็นหน่วยคำ และคำที่เป็นคำเติมซึ่งอาจจะเติมหน้า (prefix) เติมกลาง (infix) หรือเติมหลัง (suffix) ซึ่งเติมลงไปแล้วทำให้รากคำมีความหมายต่างๆ หรือมีลักษณะทางไวยากรณ์เปลี่ยนแปลงไปต่างๆ ก็จัดว่าเป็นหน่วยคำเช่นกัน ลักษณะของหน่วยคำที่ปรากฏในคำหลังจากที่รากคำรวมกับคำเติมแล้ว บางครั้งจะแยกออกจากกันลำบาก ต้องใช้วิธีแยกคำในภาษาออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น นาม กริยา และดูว่าแต่ละประเภทยังมีเสียงลงท้ายอะไรบ้าง และแยกเสียงลงท้ายออกเป็นกลุ่มๆ (paradigm) เช่นการผันคำกริยาออกเป็นบุรุษที่ 1, 2, 3 เอกพจน์และพหูพจน์ ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาฝรั่งเศส (V.parler = พูด)

Je	parle	Nous	parlons
Tu	parles	Vous	parlez
Il	parle	Ils	parlent
Elle	parle	Elles	parlent

ภาษาลาติน

puella	= เด็กผู้หญิง	นามผู้กระทำ	เอกพจน์
puellae	= เด็กผู้หญิง	แสดงเจ้าของ	เอกพจน์
puellam	= เด็กผู้หญิง	กรรม	เอกพจน์
puellà	= เด็กผู้หญิง	แหล่งการกระทำ	เอกพจน์
puellae	= เด็กผู้หญิง	นามผู้กระทำ	พหูพจน์
puellàrum	= เด็กผู้หญิง	แสดงเจ้าของ	พหูพจน์
puellàs	= เด็กผู้หญิง	ผู้กระทำ	พหูพจน์
puellis	= เด็กผู้หญิง	แหล่งการกระทำ	พหูพจน์

จะเห็นได้ว่าในภาษาลาตินแต่ละคำจะมี 2 หน่วยคำ คือหน่วยคำที่เป็นรากของคำว่าเด็กหญิง และหน่วยคำที่แสดงการกต่าง ๆ ที่เป็นคำเติมหลัง (suffix)

3. ภาษาคำติดต่อ (Agglutinative Language) ในภาษาตระกูลนี้มีลักษณะเหมือนกับภาษามีวิภัติปัจจัย คือจะต้องประกอบด้วยรากคำกับคำเติม เช่น ภาษาตุรกี ตากาล็อก (ฟิลิปปินส์) อินเดียนแดง ญี่ปุ่น สุตานิ ลักษณะของคำเติมในภาษาตระกูลนี้ จะเห็นรอยต่อระหว่างรากคำกับคำเติมได้ชัดเจน เช่น **น้ำ** ในภาษาตุรกีที่เปลี่ยนรูปไปตามการกต่าง ๆ ดังนี้

Norminative case	su
Genitive	su num
Aceusative	suyu
Ablation	sudan

จะเห็นว่า su เป็นรากคำ ส่วนคำเติมท้ายตามการกต่าง ๆ คือส่วนที่เหลือซึ่งเป็นหน่วยคำอีกหน่วยหนึ่ง ยกเว้นการกแรกไม่ปรากฏคำเติมท้าย

ภาษาตากาล็อก

sumulat	= เขียนแล้ว
susulat	= จะเขียน
sumusulat	= กำลังเขียน
sulatin	= ถูกเขียน
sinulat	= ถูกเขียนแล้ว

รากคำคือ sulat และมี affix ดังนี้

-um-	แสดงอดีตกาล การซ้ำพยัญชนะและสระ พยางค์แรกของคำแสดงอนาคตกาล
-um-	รวมกับการซ้ำพยัญชนะและสระพยางค์ แรกของคำแสดงปัจจุบันกาล
-in-	แสดง passive voice ที่เป็นปัจจุบันกาล
-in-	แสดง passive voice ที่เป็นอดีตกาล

ภาษาเตอร์กิช

ler	แสดงพหูพจน์
den	แสดงแหล่งหรือต้นเหตุ

i	แสดงความเป็นเจ้าของของเขา
ev	บ้าน เอกพจน์
evler	บ้านหลายหลัง
evleri	บ้านหลายหลังของเขา
evi	บ้านของเขา
evden	จากบ้าน
evlerden	จากบ้านหลายหลัง
evleriden	จากบ้านหลายหลังของเขา

จะเห็นได้ว่า morpheme มีการเกิดเรียงตำแหน่ง คือ พหูพจน์ เจ้าของ และ ต้นเหตุ คือ ler, i, den ตามลำดับ และ morpheme เหล่านี้จะไม่มีการเปลี่ยนรูป เมื่อเห็นก็จะจำได้ทันทีง่ายต่อการแยกออกเป็นหน่วยๆ

4. ภาษาคำควมมากพยางค์ (Polysynthetic Language) ลักษณะของคำในภาษาตระกูลนี้คล้ายคลึงกับภาษาคำติดต่อกัน ต่างกันที่ว่าภาษาคำติดต่อกันหนึ่งคำอาจจะมีหลายหน่วยคำ คือหน่วยคำที่เป็นรากคำ (root) และหน่วยคำที่เป็นคำเติม (affix) แต่ภาษาคำควมมากพยางค์หนึ่งประโยคอาจจะมีหลายหน่วยคำที่วางติดต่อกันไป เช่น เอสกิโม เวราครูซ สวาหิลี (แอฟริกาตะวันออก)

ตัวอย่างภาษาชาวอะลองควิน (Alonquin) ซึ่งเป็นชาวอินเดียนแดงเผ่าหนึ่ง
wutappesittukquosunnoowehtunkquoh = เขาคูกเขาแสดงความเคารพเขา
ประโยคข้างต้นประกอบด้วย 11 หน่วยคำ คือ

wut, ap, pe, sit, tuk, quo, sun, noo, weht, unk, quoh

การที่เราแบ่งภาษาออกเป็นแบบต่างๆ ข้างต้น เป็นการแบ่งตามลักษณะโครงสร้างของคำ (Typological Classification) และเป็นวิธีการแบ่งชนิดหนึ่งเท่านั้น การแบ่งภาษาตามหลักการอื่น ยังมีได้อีกหลายแบบ เช่น แบ่งตามเชื้อชาติ ภูมิศาสตร์ และตามความเป็นจริงแล้วคำในภาษาจะไม่มีลักษณะหนึ่งลักษณะใดโดยเฉพาะจะมีปนกันไป การที่เราจะจัดว่าภาษาใดจัดอยู่ในประเภทใดนั้นเป็นเรื่องของระดับมากน้อย กล่าวคือถ้ามีคำที่มีลักษณะโน้มเอียงไปในแบบใดมากกว่าแบบอื่นๆ ก็จัดว่าเป็นภาษาแบบนั้น

2. แบ่งตามตระกูลต่าง ๆ (Geneological Classification)

โดยเอาคำในภาษาต่างๆ มาศึกษาเปรียบเทียบกัน ภาษาที่อยู่ในตระกูลเดียวกันเมื่อนำคำมาเทียบกันแล้ว จะมีเสียงใกล้เคียงกัน และสามารถเทียบกันได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้หลายตระกูล เช่น ตระกูลอินโดยูโรเปียน (Indo - European) ตระกูลออสโตรเอเชีย

ติก (Austroasiatic) ตระกูลทิเบต-พม่า (Tibeto – Burman) ตระกูลมาลาโยโพลีเนเซียน (Malayopolynesian) เป็นต้น

หลักเกณฑ์ในการกำหนดภาษา

ในการที่จะตัดสินว่าภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นภาษาเดียวกันหรือไม่ ยึดหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ

1. ความเข้าใจภาษาของกันและกัน คือการพูดกันรู้เรื่อง เมื่อให้คน 2 คนมาคุยกัน โดยต่างก็พูดภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันของตน และถ้าสามารถคุยกันรู้เรื่อง เข้าใจกันได้ก็ถือว่า ภาษาที่คนทั้ง 2 ใช้เป็นภาษาเดียวกัน เช่น ให้คนกรุงเทพฯ กับคนเชียงใหม่คุยกัน เขาจะสามารถคุยกันรู้เรื่อง ภาษากรุงเทพฯ และเชียงใหม่จึงจัดเป็นภาษาเดียวกัน คือ ภาษาไทย แต่ถ้าให้คนไทยกับคนจีนคุยกัน โดยต่างก็พูดภาษาของตน ก็จะไม่สามารถเข้าใจกันได้ จึงถือว่า ภาษาไทยและภาษาจีนเป็นคนละภาษากัน

อย่างไรก็ตามความเข้าใจในภาษาของกันและกันมีระดับของความเข้าใจมากน้อยไม่เท่ากัน เช่น คนเชียงใหม่กับคนลำปางจะมีความเข้าใจภาษาซึ่งกันและกัน มากกว่าคนเชียงใหม่กับคนสงขลา แต่ตราบใดที่ยังสามารถเข้าใจซึ่งกันและกันได้ก็จัดว่าภาษานั้นๆ เป็นภาษาเดียวกัน

บางครั้งความเข้าใจภาษาซึ่งกันและกันนี้อาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางภาษาอย่างเดียว อาจมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ระดับการศึกษา ความสนใจ ความเต็มใจของผู้ฟังว่าจะพยายามเข้าใจภาษาที่ได้ยินหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ในทวีปแอฟริกา ผู้พูดภาษา A อ้างว่าสามารถเข้าใจภาษาของผู้พูดภาษา B แต่ผู้พูดภาษา B กล่าวว่าไม่เข้าใจภาษา A ความจริงปรากฏว่า ผู้พูดภาษา A เป็นชนกลุ่มใหญ่และมีอำนาจมากกว่าผู้พูดภาษา B พยายามที่จะครอบครองดินแดนของผู้พูดภาษา B โดยอ้างว่าเป็นกลุ่มเดียวกันพูดภาษาเดียวกัน ในขณะที่ผู้พูดกลุ่ม B ไม่พยายามที่จะเข้าใจภาษาของกลุ่ม A เนื่องจากเกิดการต่อต้านการที่จะถูกครอบครองดินแดน

2. เกณฑ์ด้านการเมืองและการปกครอง บางครั้งคน 2 กลุ่มสามารถเข้าใจภาษาของกันและกันได้ เพราะมีอาณาเขตติดต่อกัน เช่น คนไทยอีสานสามารถฟังภาษาลาวรู้เรื่อง แต่เราก็จัดภาษาไทยและลาวเป็นคนละภาษากัน เพราะอยู่ภายใต้การปกครองคนละประเทศกัน หรือภาษาในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ได้แก่ ภาษานอร์เวย์ ภาษาสวีเดน และภาษาเดนมาร์ค ผู้พูดภาษาทั้ง 3 นี้ สามารถเข้าใจภาษาของกันและกัน และสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ โดยต่างใช้ภาษาของตน แต่ภาษาทั้ง 3 นี้ ถูกพิจารณาว่าเป็นคนละภาษากัน เพราะอยู่ภายใต้เขตการปกครองต่างกัน

3. เผ่าพันธุ์และขนบธรรมเนียมประเพณี บางครั้งคน 2 กลุ่มอาจมีภูมิสำเนาอยู่ในอาณาเขตประเทศเดียวกัน และสามารถเข้าใจภาษาของกันและกันได้บ้าง แต่มีเผ่าพันธุ์และ

ชนบทรรมนิยมต่างกัน จึงจัดเป็นคนละภาษากัน เกณฑ์ข้อนี้มักใช้กับภาษาของชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เช่น ชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่อยู่ในเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็น ม้ง กะเหรี่ยง มูเซอร์ เยอ ญ้อกร ฯลฯ ล้วนจัดเป็นคนละภาษากับภาษาไทย

4. ระบบการเขียนตัวอักษร บางครั้งคน 2 กลุ่มไม่สามารถเข้าใจภาษาพูดของกันและกันได้หรือเข้าใจกันได้ด้วยความลำบาก เช่น ภาษาจีน คนที่พูดภาษาไทยหล้า แต่ใจอกเกี้ยน แคะ กวางตุ้ง แมนดารินจะไม่สามารถเข้าใจกันได้ แต่ภาษาทั้งหลายเหล่านี้มีระบบการเขียนหรือตัวอักษรเหมือนกัน และคนทุกกลุ่มนี้สามารถอ่านตัวหนังสือจีนได้ใจความเดียวกัน จึงจัดเป็นภาษาเดียวกัน แต่เป็นคนละถิ่น

5. ลักษณะโครงสร้างทางภาษา ถ้าภาษาของคน 2 กลุ่ม มีลักษณะทางเสียง ทางไวยากรณ์ และคำศัพท์คล้ายคลึงกัน ก็จัดเป็นภาษาเดียวกัน ในลักษณะทางเสียงก็ต้องพิจารณาถึงเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ (ถ้ามีวรรณยุกต์) ในเรื่องลักษณะทางไวยากรณ์ ก็ต้องพิจารณาถึงโครงสร้างคำและประโยคเป็นเกณฑ์ ส่วนคำศัพท์นั้น ถ้าคน 2 กลุ่มใช้คำศัพท์ที่เหมือนกันเป็นจำนวนมาก ก็จัดเป็นภาษาเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิจารณาการใช้คำศัพท์พื้นฐาน (Basic Vocabulary) การนำคำศัพท์พื้นฐานมาเปรียบเทียบกันโดยใช้วิธีทางสถิติ เรียกว่าใช้วิธีการศัพท์สถิติ (Lexicostatistics)

วิธีการศัพท์สถิติเป็นเทคนิคการเปรียบเทียบคำศัพท์พื้นฐานของภาษาร่วมเชื้อสายมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาษาร่วมเชื้อสายว่ามีความใกล้ชิดกันมากน้อยเพียงใดเป็นภาษาเดียวกันหรือคนละภาษา วิธีการนี้ริเริ่มขึ้นจากแนวคิดของดุมง เดอ อูร์วิลล์ (Dumond d' Urville) ใน ค.ศ.1834 ซึ่งได้เสนอวิธีการคำนวณหาความสัมพันธ์ของภาษาขึ้นมาเพื่อเปรียบเทียบภาษาในกลุ่มโอเชียเนีย (Oceanic) ต่อมา วิธีการนี้ได้รับการพัฒนาโดยมอร์ริส สวาดีช (Morris Swadesh) ในทศวรรษ 1950 ซึ่งจัดทำรายการคำศัพท์พื้นฐาน (basic vocabulary) ขึ้นมาเพื่อใช้หาคำศัพท์ร่วมเชื้อสาย และนำไปคำนวณหาค่าร้อยละของคำศัพท์ที่มีความใกล้ชิดกันของแต่ละภาษาด้วยวิธีการทางสถิติ โดยมีหลักการว่า ยิ่งคำศัพท์ร่วมเชื้อสาย (cognate) ของภาษาที่นำมาเปรียบเทียบกันมีความคล้ายคลึงกันมากเท่าใด ภาษาที่นำมาเปรียบเทียบกันก็ยิ่งมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นเท่านั้น วิธีการทางศัพท์สถิติสามารถสรุปได้คร่าวๆ ดังนี้

1. สร้างรายการคำศัพท์พื้นฐาน
2. นำรายการคำศัพท์พื้นฐานในแต่ละภาษามาเปรียบเทียบกัน เพื่อหาคำศัพท์ร่วมเชื้อสายและพิจารณาความคล้ายคลึงกันตามเกณฑ์ทางสถิติ เช่น คำร่วมเชื้อสายที่ออกเสียงเหมือนกันทุกประการ ถือเป็นอันดับที่ 1 เช่นคำว่า **ขา** ในภาษาไทยและภาษาลาว แต่ถ้ามีความแตกต่างบางจุดจะมีความคล้ายคลึงในอันดับต่อๆ มา

3. คำนวณเปอร์เซ็นต์ความใกล้เคียงกับภาษาที่เปรียบเทียบ โดยผลการพิจารณาจากจำนวนคำศัพท์ที่ร่วมเชื้อสาย

4. นำผลการคำนวณที่ได้มาเป็นแนวสร้างแผนภูมิต้นไม้ (family tree) แสดงความสัมพันธ์ของภาษา

คำศัพท์พื้นฐาน ได้แก่

1. คำที่ใช้เรียกเครือญาติ เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย
2. คำนับจำนวน เช่น หนึ่ง สอง สาม สี่ สิบ ร้อย พัน หมื่น แสน ล้าน
3. คำสรรพนาม เช่น ฉัน เธอ เขา เรา
4. คำกริยาสามัญ เช่น คิด รัก ชัง ช่วย
5. คำที่ใช้เรียกชื่อสัตว์ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย แมว หมา นก
6. อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น หู ตา คอ จมูก ขา แขน เอว มือ นิ้ว

คำพื้นฐานเหล่านี้จะออกเสียงต่างกันบ้าง เช่น ต่างกันที่เสียงพยัญชนะต้น สระ หรือวรรณยุกต์ อย่างไม่อย่างหนึ่ง แต่ก็ยังมีส่วนร่วมกันอยู่และเราสามารถทราบได้ว่า เป็นคำเดียวกัน เช่น

ภาษากลาง	ภาษาเหนือ	ภาษาอีสาน	ภาษาใต้
คิด	กิด	คิด	คิด
ร้าย	ฮ้าย	ฮ้าย	ร้าย
ร้าง	ฮ้าง	ฮ้าง	ร้าง
ชัง	จัง	ชัง	ชัง
ช่วย	โจ้ย จัวย	ช่อย	ช่วย
จก (ล้าง)	จก	จก	จก
พูดปด	ขี้จู้	ขี้ตั่ว	ขี้ฮัก

ดังนั้นถ้าภาษาถิ่นต่างๆ มีคำศัพท์ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ก็จัดว่าเป็นภาษาย่อยของภาษาเดียวกัน ถึงแม้ว่าเกณฑ์ความคล้ายคลึงกันด้านภาษา และเกณฑ์ความเข้าใจภาษาซึ่งกันและกัน จะเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาว่าเป็นภาษาเดียวกันหรือไม่ แต่เกณฑ์หรือเหตุผลอื่นๆ คือ เหตุผลด้านการเมืองการปกครอง ด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ชนชาติ สังคมและวัฒนธรรมก็มีความสำคัญ เช่นเดียวกับตัวภาษา ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนจากภาษาในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย คือ ภาษาเดนมาร์ก สวีเดน และนอร์เวย์ ถึงแม้ว่าจะมีลักษณะทางภาษาเหมือนกัน แต่เราพิจารณาให้เป็นคนละภาษากัน เพราะต่างก็มีความแตกต่าง มีเอกลักษณ์และรูปแบบที่เป็นมาตรฐานของตนเอง มีตัวอักษรของตนเอง มีหนังสือไวยากรณ์และวรรณกรรม

ของตนเอง จึงเป็นประเทศชาติที่มีความแตกต่างกัน 3 ประเทศ ผู้พูดภาษาเหล่านี้จึงถูกพิจารณาว่าพูดกันคนละภาษา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะตัดสินว่าเป็นภาษาเดียวกันแล้วก็ตาม แต่ภาษาเดียวกันนี้เองก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงภายในได้ตามลักษณะการใช้ของคนในสังคม ภาษาจึงแยกออกเป็นภาษาย่อยประเภทต่างๆ เช่น ภาษาลึน ภาษาสังคม ภาษาหน้าที่ และภาษามาตรฐาน เป็นต้น

- **ภาษาลึน** เป็นภาษาย่อยที่มีการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามถิ่นที่อยู่ของผู้พูด ใช้สื่อความหมายและความเข้าใจระหว่างคนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาจแตกต่างจากภาษาในท้องถิ่นอื่นๆ ในด้านลักษณะการออกเสียง ระบบเสียงคำ การใช้คำ ส่วนการเรียงคำ ไวยากรณ์และประโยคอาจแตกต่างกันบ้าง แต่ก็สามารถที่จะเข้าใจกันได้ เนื่องจากผู้พูดภาษาที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นแต่ละภูมิภาคมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายใกล้ชิดกันมาแต่เดิม
- **ภาษาสังคม หรือ ภาษาประจำกลุ่ม (Social Dialects)** ภาษาสังคมหรือภาษาประจำกลุ่ม เป็นภาษาย่อยประเภทหนึ่ง ถ้าเป็นการแบ่งภาษาโดยยึดถิ่นที่อยู่ของผู้พูดเป็นหลัก จะเรียกว่า ภาษาลึน แต่ถ้าเรายึดองค์ประกอบทางสังคมเป็นหลักเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษา ภาษาที่แตกต่างออกไปนี้เรียกว่า ภาษาสังคมหรือภาษาประจำกลุ่ม (Social Dialects) เช่น ภาษาของผู้มีการศึกษา ภาษาวัยรุ่น ภาษาผู้หญิง เป็นต้น การแบ่งเหล่านี้ เป็นการแบ่งโดยยึดสถานภาพทางสังคมของผู้พูด เพศ อายุ อาชีพ การศึกษาเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้เห็นโครงสร้างทางสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่แตกต่างกันในสังคม

องค์ประกอบทางสังคมที่แตกต่างกันซึ่งได้แก่ความแตกต่างด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดภาษาย่อยในสังคม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาในสังคมในยุคสมัยเดียวกัน และสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างทางด้านอายุของคนในสังคม จะเห็นว่าผู้พูดที่มีอายุน้อยมีแนวโน้มจะออกเสียง หรือใช้ศัพท์แตกต่างจากผู้มีอายุมากกว่าในสังคม ตัวอย่างเช่น วัยรุ่นจะนำคำที่มีใช้บ่อยในภาษาแล้วนำมาใช้ในความหมายใหม่ เช่น “เทพ” หมายถึงคนที่เก่งหรือดีที่สุดใน “ปริมณฑล” นำมาใช้ในเชิงดูถูกว่าผู้ที่มีบ้านออกไปทางชานเมืองหรือชนบท สื่อความหมายว่าห่างไกลความเจริญ บางครั้งก็นำชื่อสินค้ามาใช้ เช่น “โออิชิ” หมายถึงอร่อย

ส่วนผู้หญิงจะใช้ภาษาที่แตกต่างจากผู้ชาย เช่น ใช้คำอุทาน ในขณะที่ผู้ชายจะใช้คำสบถสาบาน ส่วนผู้หญิงจะนิยมใช้คำขยายมากกว่าผู้ชาย

- **ภาษาหน้าที่** เป็นภาษาย่อยที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามตำแหน่งหน้าที่ และการงานของกลุ่มคนที่ใช้ภาษา เช่น ภาษาวិทยาศาสตร์ ภาษาแพทย์ ภาษาเกี่ยวกับการประมง ภาษาเกี่ยวกับการเพาะปลูก ภาษาราชการ เป็นต้น ภาษาเหล่านี้จะมีคำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของตน
- **ภาษามาตรฐาน** เป็นภาษาย่อยอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งผู้มีฐานะในสังคมและผู้ที่มีการศึกษา ไม่ว่าจะมิถุนานอยู่ในท้องถิ่นใดใช้พูดจากัน ภาษามาตรฐานเป็นภาษาที่ใช้สอนในโรงเรียน และใช้ในการติดต่อในลักษณะที่เป็นทางการระหว่างบุคคลต่างๆ ภาษามาตรฐานทั้งหลายนั้น ส่วนมากเป็นภาษาถิ่นภาษาหนึ่ง ซึ่งเปลี่ยนฐานะเป็นภาษามาตรฐาน ด้วยเหตุที่ผู้พูดภาษาถิ่นนั้นเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในทางการเมือง หรือการปกครอง หรือทางสังคม ภาษาถิ่นซึ่งบุคคลเหล่านั้นพูด จึงกลายเป็นภาษามาตรฐานไป
สำหรับภาษาไทย ภาษาที่ยอมรับว่าเป็นภาษามาตรฐาน คือภาษากรุงเทพฯ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองหลวง ภาษากรุงเทพฯจึงเป็นภาษาราชการ ภาษาการศึกษา และเป็นภาษากลางของคนไทยทั่วประเทศ

วิทยาภาษาถิ่น

วิทยาภาษาถิ่น (Dialectology) เป็นวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาภาษาถิ่นหรือภาษาย่อย ซึ่งมีวิธีการศึกษาได้ 2 อย่างคือ การศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ (Geographical Dialectology) เป็นการศึกษาภาษาถิ่นที่แตกต่างกันไปตามเขตภูมิศาสตร์ และอีกอย่างคือการศึกษาภาษาถิ่นเชิงสังคมเมือง (Urban Dialectology)

บลูมฟิลด์ (Bloomfield 1933) ได้กล่าวว่า การศึกษาภาษาเชิงประวัติที่ใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยยึดสมมุติฐานที่ว่า บัพภาษา (Parent Language) ที่เป็นหนึ่งเดียว จะมีการแตกตัวเป็นภาษาลูกต่างๆ กันในลักษณะทันทีทันใด ไม่ใช่ค่อยเป็นค่อยไป แต่สมมุติฐานนี้ ปรากฏว่า คำนับปรากฏการณ์ในภาษาจริง เช่น ภาษาต่างๆ ในตระกูลอินโดยูโรเปียน ไม่ได้มีการแตกตัวจากบัพภาษาแบบทันทีทันใด จะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปในลักษณะที่ว่า ในระยะแรก บัพภาษาจะประกอบด้วยภาษาถิ่นหรือภาษาย่อยที่มีความแตกต่างกันก่อน แล้วจึงค่อยๆ แยกตัวออกเป็นภาษาลูกต่างๆ ดังนั้น การศึกษาความแตกต่างของภาษาถิ่นหรือภาษาย่อยในบริเวณใดบริเวณหนึ่งอย่างมีระบบ ซึ่งเรียกว่า วิทยาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ (Geographical Dialectology) หรือวิทยาภาษาถิ่น (Dialectology) จึงเกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนการใช้วิธีการเปรียบเทียบในการศึกษาเชิงประวัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยืนยันความคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงของเสียงเป็นไปอย่างสม่ำเสมอมีกฎเกณฑ์ นั่นคือการเปลี่ยนแปลงของเสียงใดเสียงหนึ่งจะเกิดในคำทุกคำที่เสียงนั้นปรากฏ หรืออย่างน้อยที่สุดการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมใด

สภาพแวดล้อมหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่เป็นไปโดยสม่ำเสมอ จะพบในภาษาและภาษาถิ่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เช่น เสียงปฏิภาคระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาเยอรมันซึ่งอยู่ในตระกูลภาษาเดียวกัน เสียงพยัญชนะต้น |t| ในภาษาอังกฤษ จะเป็นเสียง |ts| (สะกดด้วย z) ในภาษาเยอรมัน

ภาษาอังกฤษ	ภาษาเยอรมัน
ten	zehn
tell	zählen 'to count'
tongue	zunge
tide	zeit 'time'

(Chambers & Trudgill 1980 : 37)

หรือเสียงปฏิภาค ช จ ซ ในภาษาลึนกรุงเทพฯ เหนือ และอีสาน

กรุงเทพฯ	เหนือ	อีสาน
ช่าง	จ้าง	ช่าง
(ผู้) ชาย	จาย	ชาย
ชิม	จิม	ชิม

แต่จากการศึกษาภาษาลึนในครั้งแรกๆ ก็พบว่านอกจากจะมีความแตกต่างในด้านเสียงแล้ว ยังมีความแตกต่างในด้านอื่นๆ อีกอย่างหลากหลาย ทั้งด้านศัพท์ และไวยากรณ์ ดังนั้น การศึกษาภาษาลึนเชิงภูมิศาสตร์ทำให้ทราบลักษณะของภาษาในแต่ละถิ่น และพบการเปลี่ยนแปลงของภาษาในท้องที่ที่แตกต่างกัน ยิ่งในท้องที่ที่ห่างกันมากความแตกต่างจะมีเพิ่มมากขึ้น เช่น ภาษาเหนือในจังหวัดเชียงใหม่จะแตกต่างจากภาษาเหนือในจังหวัดน่านน้อยกว่าภาษารุงเทพฯ หรือภาษาใต้ในจังหวัดสงขลา เป็นต้น และเมื่อทราบลักษณะภาษาที่ต่างกันในแต่ละท้องที่ ไม่ว่าจะเป็เสียงศัพท์หรือลักษณะไวยากรณ์ ก็สามารถนำข้อมูลนี้มาแบ่งเขตภูมิศาสตร์ภาษาโดยแสดงด้วยแผนที่

ส่วนการศึกษาภาษาย่อยเชิงสังคมเมือง เป็นการศึกษาภาษาที่แตกต่างกันในสังคม ไม่ได้ศึกษาภาษาที่แตกต่างกันตามเขตภูมิศาสตร์ องค์กรประกอบที่แตกต่างกันในสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดภาษาย่อยทางสังคม (Social Dialect) องค์กรประกอบเหล่านี้ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ และถิ่นที่อยู่อาศัย ความแตกต่างกันของปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดภาษาย่อยในสังคมได้มากมาย เช่น ภาษาของเด็กวัยรุ่น ภาษาของผู้หญิง ภาษาของกลุ่มคนที่อยู่ในสลัม ภาษาหมอ เป็นต้น

ในสังคมไทยโดยเฉพาะสังคมเมืองจะมีการแบ่งชนชั้นของสังคม โดยพิจารณาจากรายได้ การศึกษา และอาชีพ เลสลี บีบี (Bebee 1974 อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธ์ 2545 : 67-68) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเสียงควบกล้ำ ร ล ว กับชั้นสังคมของภาษาไทยกรุงเทพฯ โดยใช้อาชีพ และการศึกษากำหนดชั้นสังคม พบว่าชั้นสังคมที่อยู่ในระดับล่าง เช่น ผู้ใช้แรงงาน

หรือผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จะไม่ออกเสียงควบกล้ำ ร ล ว เช่น **ปรับ เปลี่ยน ความ** เป็น **บับ เปียน ฟาม** ตามลำดับ

ส่วนในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ผู้ที่พูดภาษาอังกฤษด้วยสำเนียง ค็อกนี่ (Cockney) จะเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในย่านคนจนในกรุงลอนดอน สำเนียงค็อกนี่จัดว่าเป็นภาษาอังกฤษที่ไม่เป็นมาตรฐาน คนในชั้นสังคมระดับสูงหรือผู้มีการศึกษาจะพูด RP English (Received Pronunciation English)

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบทางสังคมต่างๆ เป็นตัวกำหนดให้เกิดภาษาย่อยในสังคม

วิทยาภาษากลุ่มเชิงสังคมเมือง นอกจากจะศึกษาความแตกต่างของภาษาอันเนื่องมาจากวัย เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ แล้ว ยังสามารถศึกษาได้ในลักษณะของการสัมผัสภาษา (Language Contact) หมายถึงการที่คนในสังคมพูดได้หลายภาษา และสามารถใช้ภาษา 2 ภาษา หรือมากกว่านั้นสลับกันไปมาได้ การสัมผัสภาษาอาจทำในลักษณะการปนภาษา (Language Mixing) เช่น พูดภาษาหนึ่งแต่มีคำศัพท์อีกภาษาหนึ่งเข้ามาปน เช่น ลาวพวนในจังหวัดลพบุรีใช้คำศัพท์ภาษาอีสาน (พเยาว์ เจริญฉาย 2551) หรือชาวเขาทางภาคเหนือมีคำเมืองเข้ามาปน

การสัมผัสภาษานอกจากจะก่อให้เกิดการปนภาษาแล้ว ยังก่อให้เกิดการสลับภาษา (Language Switching) คือผู้พูดใช้ภาษา 2 ภาษา หรือภาษาถิ่น 2 ถิ่น สลับกันไป เช่น ในสถานการณ์หนึ่งใช้ภาษาหนึ่ง อีกสถานการณ์หนึ่งใช้อีกภาษาหนึ่ง ในขณะที่ดำเนินการสนทนา เป็นต้นว่านักศึกษาชาวเขาเผ่าเข้าทางภาคเหนือของประเทศไทย ขณะสนทนากับเพื่อนๆ ชาวเขาด้วยกัน เมื่อพูดถึงวิชาที่เรียนจะใช้ภาษากองเทพฯ ในการอภิปรายหาวิชาการ แต่พอหันมาพูดเรื่องต่างๆ ไป เช่น ดินฟ้าอากาศ อาหารการกิน จะสนทนาด้วยภาษาเข่า สลับไปมากับภาษากองเทพฯ เป็นต้น

การศึกษาทัศนคติก็เป็นการศึกษาภาษาถิ่นเชิงสังคมอีกเรื่องหนึ่ง เป็นการศึกษาความรู้สึกหรือปฏิกิริยาตอบสนองต่อภาษาใดภาษาหนึ่ง เช่น คิดว่าภาษาใดมีศักดิ์ศรีกว่าภาษาใด ชนกลุ่มน้อยในเมืองไทยจะคิดว่าภาษาของตนมีศักดิ์ศรีด้อยกว่าภาษาของชนกลุ่มใหญ่ จะมีความรู้สึกอับอายที่จะพูดภาษาของตน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษาสูญหายไป

ภาษาถิ่น

ภาษาถิ่น (Dialect) คือ ภาษาย่อยของภาษา (Language) มักจะหมายถึงภาษาที่พูดแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่างๆ ที่ผู้พูดภาษานั้นๆอาศัยอยู่ เป็นภาษาที่ใช้สื่อความหมายความเข้าใจกันระหว่างคนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาจแตกต่างไปจากภาษามาตรฐานและภาษาในท้องถิ่นอื่นๆ ทั้งด้านการออกเสียง ระบบเสียง คำ การใช้คำ แต่การเรียงคำในประโยค และ

ความหมายนั้นคงเดิม ไม่แตกต่างกันหรือต่างกันบ้าง แต่สามารถทำความเข้าใจกันได้ เนื่องจากผู้พูดภาษาที่ต่างกันมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายใกล้เคียงกันมาแต่เดิม

การแบ่งภาษาลึน

การแบ่งภาษาลึนมักจะแบ่งตามภูมิศาสตร์หรือท้องที่ที่ผู้พูดอาศัยอยู่ในแต่ละภาษาจะประกอบด้วยภาษาลึนต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้แล้วแต่ที่เราจะแบ่งภาษาลึนให้ละเอียดปลีกย่อยลงไปมากน้อยแค่ไหน เป็นต้นว่า ภาษาลึนของไทย เฉพาะที่พูดกันอยู่ในอาณาเขตประเทศไทย ถ้าจะแบ่งตามภาคก็จะได้ภาษาลึน 4 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ เพราะภาษาลึนของต่างภาคก็จะมีลักษณะแตกต่างกัน ในแต่ละภาคก็อาจจะแบ่งย่อยออกไปได้อีกเป็นภาษาลึน ของแต่ละจังหวัด แต่ละอำเภอ แต่ละตำบล และแต่ละหมู่บ้าน เพราะภาษาลึนของแต่ละจังหวัดในภาคเดียวกันก็จะมีลักษณะไม่เหมือนกัน ในทำนองเดียวกัน ภาษาลึนของแต่ละอำเภอในจังหวัดเดียวกันหรือภาษาลึนของแต่ละตำบลในอำเภอเดียวกัน หรือภาษาลึนของแต่ละหมู่บ้านในตำบลเดียวกัน มีลักษณะไม่เหมือนกัน หรือแม้แต่ว่าภาษาลึนของแต่ละครอบครัวในหมู่บ้านเดียวกัน ตลอดจนคนแต่ละคนในครอบครัวเดียวกัน ก็มีลักษณะไม่เหมือนกัน ฉะนั้นภาษาลึนเมื่อแบ่งย่อยที่สุดแล้วก็จะกลายเป็นภาษาลึนของแต่ละคน ซึ่งเรียกว่า *ภาษาเฉพาะบุคคล* หรือ *เอกตภาษณ์* (Idiolect) ซึ่งมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ซึ่งอาจแตกต่างจากคนอื่นไปบ้างตามความรู้สึก ประสบการณ์ หรือทัศนคติของผู้พูด แต่เป็นความแตกต่างที่ไม่ชัดเจน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าถ้าเราแบ่งภาษาลึนย่อยลงไปมากเท่าใด ก็จะยิ่งเห็นความแตกต่างของภาษาลึนย่อยๆ เหล่านั้นน้อยลงทุกที พูดง่ายๆ ภาษาลึนต่างภาคกันจะแตกต่างกันมากกว่าภาษาลึนต่างจังหวัดกันแต่อยู่ในภาคเดียวกัน ภาษาลึนต่างจังหวัดกันจะแตกต่างกันมากกว่าภาษาลึนต่างอำเภอในจังหวัดเดียวกัน เป็นต้น

เกณฑ์การพิจารณาภาษาลึน

ในการพิจารณาภาษาลึนบางครั้งจะแบ่งให้เด็ดขาดลงไปว่า เป็นภาษาลึนของภาษาเดียวกัน หรือเป็นคนละภาษานั้นไม่ได้ ทั้งนี้แล้วแต่ที่เราจะยึดเกณฑ์อะไรมาพิจารณาตัดสินเกณฑ์ที่จะนำมาพิจารณาตัดสินภาษาลึนจะเป็นเกณฑ์เดียวกับที่ใช้กำหนดภาษา ซึ่งมีเกณฑ์ที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. **เกณฑ์ด้านภาษา** คือ การพูดกันรู้เรื่อง เมื่อให้คน 2 คน ซึ่งต่างก็พูดภาษาของตนมาคุยกัน และถ้าสามารถพูดคุยกันรู้เรื่อง ในแง่ภาษาถือว่า 2 ภาษานี้เป็นภาษาลึนของภาษาเดียวกัน แต่ถ้าใช้พูดคุยกันไม่รู้เรื่องก็ต้องถือว่าเป็นคนละภาษา เช่น คนไทยภาคต่างๆ สามารถสื่อสารกันด้วยภาษาลึนของตนได้ เป็นที่เข้าใจกันได้ดีพอสมควร เราก็จัดว่าภาษาที่พูดในภาคต่างๆ ของเมืองไทย เป็นภาษาลึนของไทยด้วยกัน แต่ถ้าให้คนไทยกับคนจีนสื่อสารกันโดย

ต่างคนต่างใช้ภาษาของตนเองก็ไม่สามารถจะเข้าใจกันได้ เราจึงไม่จัดภาษาไทยกับภาษาจีนเป็นภาษาถิ่นของไทยหรือของจีน แต่จัดเป็นคนละภาษากัน

คนไทยกับคนลาวก็เช่นเดียวกัน สามารถพูดกันรู้เรื่อง เมื่อพิจารณาในด้านภาษาแล้วก็ถือว่า ภาษาไทยกับภาษาลาวเป็นภาษาถิ่นของภาษาเดียวกันได้ ส่วนคนอังกฤษกับคนอเมริกันก็สามารถพูดกันรู้เรื่อง ภาษาอังกฤษกับภาษาอเมริกันก็นับเป็นภาษาถิ่นของภาษาเดียวกันได้

2. เกณฑ์ด้านระบบการเขียนและด้านวรรณคดี คือ การมีระบบการเขียนและวรรณคดีร่วมกัน ในบางกรณีเราไม่อาจจะใช้เกณฑ์ข้อ 1. มาพิจารณาได้ เช่น กรณีภาษาจีน ซึ่งคนที่อยู่คนละภาคพูดกันไม่รู้เรื่อง แต่เมื่อพิจารณาถึงระบบการเขียน ซึ่งคนเหล่านั้นใช้ร่วมกัน และวรรณคดี ที่เขามิ่ร่วมกันด้วย ก็สามารถพิจารณาได้ว่าภาษาเหล่านั้นเป็นภาษาถิ่นของภาษาเดียวกัน

3. เกณฑ์ด้านการปกครอง คือ ในบางกรณีถึงแม้ว่าเข้าเกณฑ์ข้อแรก คือ พูดกันรู้เรื่อง เช่น ภาษาอังกฤษกับภาษาอเมริกัน หรือภาษาไทยถิ่นอีสานกับภาษาลาว แต่ถ้ายึดเกณฑ์ด้านการปกครองก็จะถือว่าเป็นคนละภาษา เพราะว่าอยู่ภายใต้การปกครองของคนละประเทศกัน

สาเหตุที่ทำให้เกิดภาษาถิ่น

เมื่อพูดถึงภาษาถิ่นจะหมายถึงภาษาถิ่นหรือภาษาย่อยของภาษาเดียวกัน และสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดภาษาถิ่นต่างๆ หรือภาษาย่อยขึ้นมานั้น มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. การเกิดการเปลี่ยนแปลงภาษาเปรียบเสมือนสิ่งที่มีชีวิตย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงดำเนินไปอย่างช้าๆ แบบค่อยเป็นค่อยไปในชั่วชีวิตของแต่ละคนจึงมักจะไม่ค่อยสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของภาษามากนัก หรืออาจไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงนั้นเลย

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการออกเสียงแต่ละเสียง คือ ในระยะเริ่มแรกของการเรียนภาษาของแต่ละคนเรียน ด้วยวิธีการเลียนแบบ เป็นที่ทราบกันอยู่ว่าการเลียนแบบนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม จะทำให้เหมือนแบบจริงๆ ทุกอย่างย่อมไม่ได้ ในเรื่องการเลียนแบบการออกเสียงพูดก็เช่นเดียวกัน เด็กที่เลียนแบบพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูหรือผู้ที่อยู่แวดล้อมตัวเด็ก ย่อมจะทำให้เหมือนที่เดียวไม่ได้ จะต้องผิดเพี้ยนไปบ้าง ถ้าผิดเพี้ยนไปมากก็มักจะมีผู้สังเกตเห็นและช่วยแก้ไขให้เด็กออกเสียงให้ถูกต้องหรืออย่างน้อยก็ใกล้เคียงกับเสียงที่ถูกต้องมากที่สุด แต่ถ้าหากเด็กออกเสียงผิดเพี้ยนไปเพียงเล็กน้อยก็มักจะไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง หรือบางครั้งผู้ใหญ่เห็นว่าเป็นสิ่งน่ารักน่าเอ็นดู หรือไม่สนใจจะแก้ไข ผลก็คือ ทำให้การออกเสียงผิดเพี้ยนไปที่ละน้อยสืบทอดต่อๆ กันไป

หลาย ๆ ชั่วคนเข้า การผิดเพี้ยนก็มากขึ้นทุกที จนทำให้เกิดเป็นการกลายเสียงขึ้น คือ เสียงในคำหนึ่งครั้งหนึ่งเคยออกเสียงกันอย่างหนึ่ง เช่น ที่ปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า โสง โนน โอก (ออกเสียงสระโอ) แต่อีกสมัยหนึ่ง เช่น ปัจจุบัน คำเหล่านี้้ออกเสียงเป็น สอง นอน ออก (เช่นออกพรรษา) (เป็นเสียงสระออ) ซึ่งเป็นตัวอย่างให้เห็นว่า ภาษาคนละสมัยมีลักษณะแตกต่างกันเนื่องมาจากภาษาเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังกล่าว หรือในปัจจุบัน เสียง ส ในภาษาไทยใช้ส่วนหน้าของลิ้นแตะปุ่มเหงือก แต่จะมีคนหลายคนใช้ส่วนหน้าของลิ้นแตะฟัน และลิ้นห่อทำให้ออกเสียง ส แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ และถ้าผ่านไปนาน ๆ มีบุคคลรอบ ๆ ข้างออกเสียงตาม ก็จะทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงได้

การเปลี่ยนแปลงในเรื่องการออกเสียงถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่เมื่อเวลาผ่านไปนานวันเข้าก็จะทำให้เกิดความแตกต่างที่ชัดเจนขึ้น เกิดเป็นภาษาย่อยที่แตกต่างไปจากภาษาเดิม

2. การขาดการติดต่อระหว่างผู้ที่พูดภาษาเดียวกัน ภาษาที่อยู่ในสมัยเดียวกันนั้น อาจจะแตกต่างกันได้ เนื่องจากสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ขาดการติดต่อคบหาสมาคมกันระหว่างผู้พูดภาษาเดียวกัน ปกติถ้าหากผู้พูดภาษาเดียวกันได้มีโอกาสติดต่อกันอยู่ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในภาษาทุกคนก็รับรู้ และถ้าจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงก็รับด้วยกัน ทำให้ภาษาที่ใช้กันนั้นมีลักษณะเหมือนกันอยู่ พูดอีกอย่างก็คือ การเปลี่ยนแปลงของภาษาก็เป็นไปทำนองเดียวกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากผู้พูดภาษาเดียวกัน ด้วยความจำเป็นบางอย่างทำให้ต้องแยกย้ายกันอยู่ และโอกาสที่จะไม่มาติดต่อกับกันก็ไม่มี เมื่อภาษาที่คนกลุ่มหนึ่งใช้เปลี่ยนแปลงไป คนอีกกลุ่มก็ไม่มีทางรับรู้ ผลก็คือ ทำให้ภาษาของคนต่างกลุ่มเปลี่ยนแปลงกันไปคนละทาง ต่างกลุ่มก็ต่างเปลี่ยนของตน ความจำเป็นบางอย่างดังกล่าวนี้อาจจะได้แก่ ความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ คือ ย้ายถิ่นที่ทำมาหากินหรือทางด้านภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศที่มีภูเขาแม่น้ำทะเลกั้นอยู่ ทำให้คนไม่สามารถติดต่อกันได้โดยสะดวก เหมือนเมื่ออยู่รวมกันในท้องถิ่นเดียวกัน ดินฟ้าอากาศก็อาจจะจะเป็นเหตุให้คนต้องแยกย้ายกันอยู่ คือ ถ้าถิ่นใดแห้งแล้งไม่มีฝนตกต้องตามฤดูกาล ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกทำไร่ไถนา คนก็อยู่ได้ไม่นาน และมีคนมาอาศัยอยู่ไม่มาก ส่วนถิ่นใดที่อุดมสมบูรณ์ คนก็จะไปรวมกันอยู่หนาแน่น สรุปก็คือ ภูมิประเทศ และดินฟ้าอากาศมีส่วนทำให้คนมีโอกาสที่จะติดต่อไปมาหาสู่กันเสมอ ก็ทำให้พูดภาษาที่เหมือนกัน แต่ถ้ามีโอกาสติดต่อกันน้อยเท่าไร ก็จะทำให้พูดภาษาต่างกันมากขึ้นเท่านั้น ภาษาจึงเกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดภาษาย่อยต่าง ๆ ขึ้น

จะเห็นว่า สาเหตุ 2 ข้อนี้ เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด คนทั่วไปหรือแม้แต่ในหนังสือตำราบางเล่มก็มักจะคำนึงถึงเฉพาะสาเหตุข้อ 2. ซึ่งอันที่จริงแล้ว ข้อ 1. เป็นข้อที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสาเหตุแรก และเป็นสาเหตุที่มีผลอยู่ตลอดเวลา แต่ที่คนมักไม่คำนึงถึงก็จะเป็น

เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงของภาษา เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างช้าๆ คนจึงมักจะไม่สังเกต ดังกล่าวมาแล้ว

3. การเปลี่ยนแปลงของภาษาอย่างมีระบบและสม่ำเสมอ เราอาจสงสัยกันว่า ในเมื่อภาษาเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ทำไมคนที่พูดภาษาถิ่นคนละถิ่นจึงพูดจากัน และฟังกันรู้เรื่องได้ แต่ถ้าหากเรารู้ข้อเท็จจริงข้อหนึ่งว่า การเปลี่ยนแปลงของเสียงหรือการกลายเสียงจากเสียงหนึ่งไปเป็นอีกเสียงหนึ่งนั้น เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ และมีระเบียบแล้ว ก็จะทำให้หายสงสัยได้ เช่น เมื่อเสียง ช ในภาษาไทยกลางเปลี่ยนเป็นเสียง ซ ในภาษาถิ่นอีสานหรือเสียง จ ในภาษาถิ่นเหนือ การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้จะไม่เกิดในคำๆ เดียว แต่จะเกิดขึ้นในคำอื่นๆ อีกหลายคำ ในภาษาถิ่นทั้ง 2 การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างมีระบบ หมายถึงว่าการเปลี่ยนแปลงมีแบบแผนที่เป็นกฎเกณฑ์อยู่ในตัว เช่น ถ้าพบว่า สระ เอะ เปลี่ยนเป็น แอะ เราจะพบว่า สระ โอะ ก็จะเปลี่ยนเป็น เออะ ด้วย คือ มีแบบแผนว่า สระกลาง (หมายถึง เอะ และ โอะ) จะกลายเป็นสระต่ำ (หมายถึง แอะ และ เออะ) เป็นต้น

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของเสียงบางเสียงจะมีเงื่อนไขแน่นอน เช่น เสียงสระ ดังกล่าวข้างต้นจะเปลี่ยนแปลงเฉพาะในคำตาย ในภาษากรุงเทพฯ คือ คำที่ลงท้ายด้วยเสียงในแม่ กก กค กบ และคำที่ลงท้ายด้วยสระเสียงสั้น ไม่มีตัวสะกดปรากฏในรูปเขียน ตัวอย่างเช่น

เก็บ	เปลี่ยนเป็น	เก็บ	ในภาษาถิ่นใต้
เจ็ด	"	แจ็ด	"
เด็ก	"	แด็ก	"
อบ	"	อ้อบ	"
จด	"	จ้อด	"
ปก	"	ป้อก	"

ในเรื่องการเปลี่ยนเสียงสระระหว่างภาษาถิ่น 2 ถิ่น มักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการเคลื่อนเสียงสระ (vowel shift) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงของสระในภาษาใดภาษาหนึ่งที่เกิดเป็นลูกโซ่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เช่นการเปลี่ยนแปลงระหว่างเสียงสระสูง สระกลาง และสระต่ำ ทั้งสระหน้า สระกลาง และสระหลัง ในภาษากรุงเทพฯ และภาษาถิ่นใต้

i	i:	u:	u	u:
↓	↓	↓	↓	↓
e	e:	ɔ:	o	o:
↓	↓		↓	↓
æ	æ:		ɔ	ɔ:

i	→	e	นี่ง	→	เนง
			ริม	→	เริม (กระปี่)
i:	→	e:	ที่	→	เท
			ชี้	→	เช
e	→	æ	เด็ก	→	แด็ก
			เม็ด	→	เม็ด
			เคล็ด	→	แช็ด
u:	→	ʌ:	เรื่อน	→	เริน
			ชื้อ	→	เชอ
u	→	o	อายุ	→	อาโยะ
			พรั่ง	→	โพรก
u:	→	o:	ลูก	→	โลก
			ถูก	→	โถก
			(แมลง) ภู	→	(แมง) โภ
			คู	→	โค
			ผูก	→	โยก
			ปลุก	→	โปลก
o	→	ɔ	พ่น	→	พ่อน
			นก	→	น็อก
o:	→	ɔ:	โกง	→	ก่อง

สรุปได้ว่า สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดเป็นภาษาลึนต่างๆ คือ การเปลี่ยนแปลงของเสียงแต่ละเสียงตามกาลเวลานั้นเป็นไปอย่างมีระบบและสม่ำเสมอ

สาเหตุสำคัญทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานี้ สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดก็คือ การออกเสียงแต่ละเสียง และในที่สุดก็ทำให้ภาษาลึนต่างๆ มีลักษณะแตกต่างกันไปในเรื่องการออกเสียงแต่ละเสียง ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องของระบบเสียงในแต่ละภาษาด้วย

4. การยืมคำภาษาต่างประเทศ สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเพิ่มจำนวนคำที่ใช้ในภาษา คือ การได้ติดต่อกับคนที่พูดภาษาอื่นโดยเฉพาะภาษาต่างประเทศ เช่น ทางภาคใต้ได้ติดต่อกับคนทีพูดภาษามลายู ก็ยืมคำมลายูมาใช้ ตัวอย่างเช่น มายา (ปูย) ช้องดอง (ต้อรัน) ลาด้า (บ่าจี้) ซันซี (สัญญา) ควน (เนินเขา) ส่วนภาคกลางโดยเฉพาะกรุงเทพฯ และโดยเฉพาะในวงการศึกษาก็อาศัยตำราภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ทำให้เรายืมคำอังกฤษมาใช้เป็นจำนวนมาก หรือในภาษาลึนอีสานก็มีคำยืมภาษาเขมร เมื่อยืมคำต่างประเทศคนละภาษามาใช้ในคนละถิ่น ก็มีผลทำให้ต่างถิ่นกัน ใช้คำคนละคำ

ในความหมายเดียวกัน ซึ่งก็เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการใช้คำศัพท์และความหมายของคำที่ใช้ในภาษา

สรุปได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาษาถิ่นก็เนื่องมาจากภาษามีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้มีทั้งประเภทการเปลี่ยนแปลงภายใน (Internal Change) และการเปลี่ยนแปลงภายนอก (External Change)

การเปลี่ยนแปลงภายในเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของภาษา ซึ่งมีทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง เช่น เสียง ช-จ-ช ในภาษาไทยถิ่นกลางเหนือ และอีสาน การเปลี่ยนแปลงด้านคำ ซึ่งต่างถิ่นกันอาจจะมีการใช้คำต่างกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะถิ่นหนึ่งยังคงรักษาคำในภาษาดั้งเดิมไว้ ส่วนบางถิ่นอาจมีการยืมคำภาษาอื่นมาใช้ หรือสร้างคำขึ้นมาใช้ใหม่ เช่น กัด ในภาษาไทยถิ่นกลาง แต่ถิ่นเหนือ อีสาน และใต้ ใช้ ขบ คำว่า เสือ ในภาษาไทยถิ่นกลาง อีก 3 ถิ่นใช้ สาด ภาษาถิ่นต่างๆ จะมีจำนวนคำศัพท์ที่ใช้ไม่เท่ากัน ภาษาที่พัฒนาแล้วจะมีคำในภาษาใช้มากกว่าภาษาที่ยังไม่พัฒนา

นอกจากการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงและคำแล้ว ก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านความหมายกว้างออก แคบเข้า หรือย้ายที่

ธวัช ปุณโณทก (2529 : 142-143) กล่าวว่า คำในภาษาถิ่นมีความหมายกว้างกว่า และทำหน้าที่หลายหน้าที่กว่าภาษากรุงเทพฯ เนื่องจากภาษากรุงเทพฯ มีการรับคำในภาษาอื่นมาใช้ ทำให้คำเดิมมีความหมายแคบลง เช่น ชื้อ ในภาษากรุงเทพฯ หมายถึง ชื้อสัตย์ แต่ในภาษาถิ่นอีสานนอกจากจะใช้ในความหมายชื้อสัตย์แล้ว ยังหมายถึง ตรง ในประโยค ไปชื้อ ๆ และหมายถึง มีสัจจะ พูดจริง เช่น เว้าชื้อ ๆ คำว่า เขี้ยว ภาษากรุงเทพฯ หมายถึง ฟัน 4 ซี่ที่ใช้ฉีกเนื้อหรืออาหาร แต่ภาษาเหนือ อีสาน และใต้ หมายถึง ฟันทั้งหมดในปาก ส่วนความหมายที่ต่างกันภาษาถิ่นทำให้ความหมายของคำๆ เดียวกัน ในแต่ละถิ่นต่างกัน เช่น แพ้ ในภาษาเหนือและอีสานมีความหมายตรงข้ามกับภาษากรุงเทพฯ หมายความว่า ชนะ คำว่า บ่าว กรุงเทพฯ หมายถึง คนใช้ ถิ่นใต้หมายถึง พี่ชาย เหนือและอีสานหมายถึง หม่อม ผู้ชาย (ธวัช ปุณโณทก : 145)

การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดภาษาถิ่น และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในภาษาเอง เช่น การเรียงตำแหน่งคำต่างกัน ในภาษากรุงเทพฯ สัมตำ อีสานใช้ ตำสั้ม กรุงเทพฯใช้ บ่อน้ำ ถิ่นใต้ใช้ น้ำบ่อ นอกจากนี้ก็มีการเปลี่ยนประเภทของคำ เช่น บก สมัยโบราณเป็นได้ทั้งคำนามและคำกริยา แต่ปัจจุบันเป็นได้เฉพาะคำนาม ป้า เป็นคำนาม แต่นำมาใช้เป็นคำวิเศษณ์ในภาษาพูด เช่น วันนี้เธอแต่งตัวป้าจังเลย ในภาษาถิ่นใต้มีการใช้คำว่า อยู่ หน้าคำกริยาอาการยอย เช่น เขาอยู่สวย ขนมอยู่น่ากิน ซึ่งไม่มีในภาษากรุงเทพฯ

ส่วนการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดภาษาลึน ก็คือการยืมคำภาษาต่างประเทศ

ความแตกต่างระหว่างภาษาลึน

ความแตกต่างระหว่างภาษาลึน เป็นหลักฐานที่แสดงว่า ภาษาเป็นสิ่งที่ไม่คงที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่แรกเริ่มเดิมที เมื่อมีคนพูดภาษาเดียวกันอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในถิ่น ซึ่งมีเขตแดนไม่สู้จะกว้างขวางนัก และยังใช้ภาษาเหมือนกันอยู่ เพราะสามารถติดต่อสมาคมกันอย่างใกล้ชิดดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ต่อมาเมื่อสังคมนั้นมีคนมากขึ้น ต้องแยกย้ายกระจัดกระจายกันอยู่ กลุ่มที่ได้ติดต่อสมาคมกันก็ใช้ภาษาลึนคล้ายคลึงกันมากกว่ากลุ่มที่ไม่ค่อยได้ติดต่อกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ เมื่อได้ติดต่อกัน การเปลี่ยนแปลงของภาษาก็เป็นไปทำนองเดียวกัน ทำให้ใช้ภาษาลึนคล้ายคลึงกัน คือ แตกต่างกันน้อย ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้ติดต่อกัน การเปลี่ยนแปลงของภาษาก็เป็นไปคนละทาง ทำให้ภาษาลึนคล้ายคลึงกันน้อยลง พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ แตกต่างกันมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก็ไม่ได้สื่อถึงกันให้อีกฝ่ายหนึ่งรับรู้

ภาษาลึนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ภาษาลึนของภาษาใดอาจจะแตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้

1. ลักษณะการออกเสียงแต่ละเสียง
2. ระบบเสียง
3. ความหมายของคำ
4. ระบบไวยากรณ์

ความแตกต่างในเรื่องลักษณะการออกเสียง และระบบเสียงมีความสัมพันธ์กับสาเหตุที่ทำให้เกิดภาษาลึน 3 ประการที่กล่าวมาแล้ว ส่วนเรื่องความหมายของคำ นอกจากจะสัมพันธ์กับสาเหตุที่ทำให้เกิดภาษาลึน 3 ข้อแรกดังกล่าวแล้ว ยังอาจจะสัมพันธ์กับสาเหตุข้อสุดท้าย คือ การยืมคำภาษาต่างประเทศดังกล่าวแล้วด้วย ส่วนเรื่องระบบไวยากรณ์นั้น เป็นเรื่องที่แตกต่างกันน้อยที่สุดในภาษาลึนต่าง ๆ

1. ความแตกต่างในเรื่องลักษณะการออกเสียงแต่ละเสียง

เสียงพูดในภาษา นักภาษาศาสตร์ได้แบ่งออกเป็นชนิดต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่ เสียงพยัญชนะ เสียงสระ เสียงสูงต่ำ (ซึ่งหมายถึง เสียงวรรณยุกต์ และทำนองเสียง) การลงเสียงหนักเบา (Stressed และ Unstressed Sound) ภาษาลึนอาจจะแตกต่างกันในเรื่องการออกเสียงดังกล่าวนี้ได้

ตัวอย่างความแตกต่างในเรื่องการออกเสียงพยัญชนะต้นคำ

เสียงเดียวกันในภาษาถิ่นต่างๆ ของไทยอาจจะมีลักษณะการออกเสียงต่างกันได้ เช่น เสียง อ ในคำว่า อาบ ซึ่งเป็นเสียงพยัญชนะต้น ในภาษากรุงเทพฯ เวลาออกเสียงนี้ลมจะออกทางปาก แต่ในภาษาเหนือและใต้ ลมจะออกทั้งทางปากและทางจมูก คือ เป็นเสียงนาสิก (Nasalized Sound) ด้วย

เสียง ช หรือ ฉ ในคำว่า ช้าง ฉิ่ง ในภาษากรุงเทพฯ อาจจะเป็นพยัญชนะกึ่งเสียดแทรก หรือ พยัญชนะระเบิด ก็ได้ คือ เวลาออกเสียงนี้ จะต้องกักลมไว้ตรงฐานที่เกิดระหว่างกลางลิ้นกับเพดานแข็งเสียก่อน ถ้าเป็นเสียงพยัญชนะระเบิดก็จะปล่อยให้ลมระเบิดออกมาทันที แต่ถ้าเป็นเสียงพยัญชนะกึ่งเสียดแทรกก็ต้องค่อยๆ ปล่อยลมช้าๆ บีบลมให้ผ่านช่องแคบๆ ออกมาเป็นเสียงเสียดแทรก ส่วนในภาษาสงขลา เสียงนี้จะเป็นเสียงเสียดแทรก คือ จะไม่มีการกักลมเลย โดยตรงที่เกิดของเสียงจะเป็นช่องแคบๆ ลมจะผ่านออกมาได้ตลอดเวลา ทำให้เกิดเป็นเสียงเสียดแทรก

ส่วนในภาษาถิ่นเหนือ เสียงนี้จะออกเป็นเสียง จ ซึ่งเป็นเสียงกักไม่มีลม

เสียงกักมีลมในภาษากรุงเทพฯ จะออกเป็นเสียงกักไม่มีลมในภาษาถิ่นเหนือ เช่น คาง ออกเป็น กาง ทุ่ง ออกเป็น ตัง พ่อ ออกเป็น ป้อ

ตัวอย่างความแตกต่างในเรื่องการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำ

เสียงพยัญชนะท้ายที่เป็นเสียงกักคำตาย คือลงท้ายด้วยเสียงพยัญชนะในแม่กก กต กบ และที่ลงท้ายด้วยสระเสียงสั้น ไม่มีรูปพยัญชนะปรากฏ เช่น ในคำว่า อบ ตัด บัก ตตะ (ในทางสัทศาสตร์ถือว่าลงท้ายด้วยเสียง -p, -t, -k และ ? ตามลำดับ) ในภาษากรุงเทพฯ เมื่อออกเสียงเหล่านี้มักจะกักลมไว้ตรงฐานที่เกิดของเสียงแต่ละเสียง แล้วมีการปล่อยลมออกมาเลย แต่ในภาษาสงขลา เมื่อกักลมตรงที่เกิดของเสียงแล้ว จะปล่อยให้ลมระเบิดออกทางจมูก